

Samenvatting Advies Signaalgroep Deltaprogramma | 2022

Maart 2023

Klimaatverandering gaat iedereen aan

Afgelopen jaar verschenen er twee belangrijke rapporten van het IPCC, het klimaatpanel van de Verenigde Naties. In die rapporten werd eens te meer duidelijk dat de door de mens veroorzaakte klimaatverandering tot gevaarlijke verstoringen in de natuur leidt en verspreid over de wereld heel veel mensen raakt. Als de uitstoot van broeikasgassen niet onmiddellijk en vergaand wordt beperkt, verwacht het IPCC dat we afkoersen op ongeveer 2,8 graden opwarming in 2100.

Voorzitter van de Signaalgroep **Bart van den Hurk** benadrukt overigens dat hij niet pessimistisch is over de mogelijkheden van Nederland om mee te bewegen met de klimaatverandering.

“We zien zeker ontwikkelingen die kunnen leiden tot ernstige wateroverlast en andere kwalijke gevolgen, maar we willen niet het beeld schetsen dat ons land binnenkort volledig door de zee wordt overspoeld. De Signaalgroep wil nuchter de feiten volgen en een reality check doen op het gevoerde beleid. Als het gaat om het bouwen van woningen in gebieden die kwetsbaar zijn voor overstromingen, nemen we geen standpunt in, maar benadrukken we de noodzaak om hierover een standpunt in te nemen.”

De Signaalgroep merkt signalen uit wetenschap en samenleving op die van invloed kunnen zijn op de strategie van het Deltaprogramma, duidt deze signalen en geeft er adviezen over. Op 10 november 2022 stuurde de Signaalgroep hierover haar jaarlijkse adviesbrief aan de deltacommissaris. Dit keer zijn er drie signalen:

- **behoefte aan meer grip op grilligheid**
- **ruimtelijke ontwikkelingen**
- **belang maatschappelijke weerbaarheid**

Signaal 1: grip op grilligheid

Klimaatverandering is realiteit, meer inzicht en maatregelen gewenst

Omdat er meer extreme klimaatgebeurtenissen plaatsvinden, lijkt het besef onder Nederlanders te groeien dat klimaatverandering een realiteit van nu is, die vraagt om actie. Klimaatverandering leidt tot grilliger, extremer weer: hoge temperaturen, forse en langdurige regenbuien en lange perioden van droogte. Dit heeft ook weer gevolgen: langdurige droogte veroorzaakt bijvoorbeeld een lage rivierwaterstand, wat zorgt voor verminderd transport over water, wat weer kan leiden tot grondstoftekorten ergens in de keten. Dit worden ook wel domino-effecten of cascade-effecten genoemd: een gebeurtenis leidt tot een opeenvolging van andere gebeurtenissen, vaak versneld of in heviger vorm. Nederlanders hebben behoefte aan inzichten en concrete maatregelen om meer grip te krijgen op deze complexiteit.

Een ander ding is dat door een focus op noodsituaties en de korte termijn, er te weinig oog is voor de implicaties van klimaatverandering op lange termijn.

Advies om cascade-effecten in beeld brengen en omzetten in praktische maatregelen, en oog blijven houden voor effecten van klimaatverandering op lange termijn

De Signaalgroep adviseert de opdrachtgevers van **deltascenario's en crisismanagement-organisaties** om de cascade-effecten van klimaatverandering op te nemen in de scenario's die gebruikt worden bij het bestrijden van crises.

Organisaties die crises bestrijden moeten de mogelijkheden en middelen krijgen om die cascade-effecten concreet in beeld te brengen. Daarna moeten die inzichten worden omgezet in praktische maatregelen. Want daarmee is Nederland voorbereid op het onbekende en kunnen we beter omgaan met onzekerheid, complexiteit, verwevenheid en de onvoorspelbaarheid van wat er allemaal tegelijkertijd gebeurt tijdens en na extreme weersituaties.

De Signaalgroep adviseert de **deltacommissaris** om koersvast te blijven en oog te blijven houden voor de langetermijneffecten van klimaatverandering. Daarbij moet niet voorbij worden gegaan aan lessen die nu al zijn te trekken uit ervaringen met extreem weer. Sterker nog: die lessen komen van pas bij het meenemen van langetermijnopgaven tijdens het aanpakken van een crisis en daarna. Verder moet bij het maken van plannen voor het omgaan met een zeespiegelstijging van 2 tot 3 meter, niet voorbij worden gegaan aan de impact die voorbereidingen daarop hebben op de ruimtelijke inrichting.

Signaal 2: ruimtelijke ontwikkelingen

Druk om nieuwe woningen te bouwen in kwetsbare gebieden neemt toe

In een uitvoeringsprogramma van de Nationale Omgevingsvisie (NOVEX) werken alle overheden samen aan een plan voor de inrichting van Nederland. Onderdeel van dit plan is dat bij de ontwikkeling van nieuwe locaties voor woningbouw, gebieden vermeden moeten worden waar de bodem daalt. Ook in gebieden die nodig zijn om water vast te houden voor tijden van droogte en bij hoogwater, en in gebieden die gereserveerd zijn voor rivierverruiming, wordt niet of alleen onder voorwaarden gebouwd.

Gemeenten hebben slechts beperkt de ruimte om nieuwe woningen te bouwen, terwijl de vraag naar huizen enorm is. Niet in kwetsbare gebieden bouwen is dus een uitdaging en de bebouwing in gebieden die beoordeeld zijn als 'ongunstig voor bebouwing' neemt toe.

De Signaalgroep ziet dat het merendeel van nieuwbouw plaatsvindt in bestaande woonkernen, maar dat het aantal bewoners daar afneemt. Bovendien neemt de versterking harder toe dan waar in Europese richtlijnen naar wordt gestreefd. Doordat de hoeveelheid bebouwd gebied groeit, is er minder ruimte voor een klimaatbestendige inrichting (met klimaatbestendig wordt bedoeld: beschermd tegen de effecten van klimaatverandering).

Adviezen rond ruimtelijke inrichting

Het risico op overstroming en ernstige wateroverlast in ongunstige of kwetsbare gebieden wordt mede bepaald door hoe hoog deze gebieden liggen. **Het advies van de Signaalgroep aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL)** is om de hoogteligging nadrukkelijk mee te nemen bij de monitoring van de bebouwing in kwetsbare gebieden. Monitoring betekent: het langdurig uitvoeren van metingen op basis waarvan het succes van beleid kan worden bepaald. **Beleidsmakers worden opgeroepen** om goed te checken of meer bouwen in gebieden die daarvoor eigenlijk niet geschikt zijn, nog wel in lijn is met de langetermijnstrategie voor de verdeling van woningbouw in Nederland.

Het advies aan het Rijk en de provincies en gemeenten is om normen te stellen voor de hoeveelheid groen en water rond woningen waarmee de effecten van klimaatverandering deels kunnen worden opgevangen.

Signaal 3: maatschappelijke weerbaarheid

Er dreigen nieuwe achterstanden om woningen aan te passen aan klimaatverandering, de afstand tussen het Deltaprogramma en huishoudens groeit

De Signaalgroep neemt een groeiende kloof waar: in tijden dat banken hogere hypotheke leningen verstrekken aan woningeigenaren die erin slagen om hun energieverbruik te beperken, neemt de koopkracht af onder huishoudens in sociale woningen die al niet goed mee kunnen doen met investeringen in klimaatadaptatie. Door de hoge gasprijzen en inflatie ontstaan nieuwe achterstanden die de ruimte om de woning aan te passen aan klimaatverandering nog kleiner maken. Daarnaast keren veel mensen zich openlijk af van de overheid en politiek en wordt daardoor de afstand tussen het Deltaprogramma en individuele huishoudens groter.

Advies: bereik een brede groep burgers, maak het verhaal rond klimaatverandering en de inrichting van ons land inclusiever

Laagopgeleide mensen en mensen met lage inkomens lijken nog niet in beeld te zijn bij het Deltaprogramma. **De Signaalgroep adviseert de deltacommissaris, de overheid, het CBS en PBL én crisismanagement-organisaties** om te zoeken naar communicatiemethoden die een bredere groep burgers bereiken. Dat is ook belangrijk om mensen tijdens een crisis beter te kunnen informeren. Maatschappelijke weerbaarheid betekent: het vermogen van individuen en groepen om zowel met schokken op korte termijn als geleidelijke veranderingen om te gaan. Vertaald naar het onderwerp klimaatverandering gaat het dan zowel over de omgang met extreme gebeurtenissen die nu gebeuren, zoals hittegolven, droogte en extreme neerslag, als langetermijnontwikkelingen als meer zout in de bodem, veranderend landgebruik en bodemdaling. Het advies van de Signaalgroep is om psychologische en sociologische processen te onderzoeken die bijdragen aan de maatschappelijke weerbaarheid in relatie tot klimaatadaptatie. Alleenwonende ouderen en huishoudens in sociale woningen moeten óók meegenomen worden in de transitie naar klimaatbestendig wonen. Het verhaal rond klimaatverandering en de inrichting van Nederland moet inclusiever verteld worden.

Door informatie over het voorkómen van en omgaan met crises op gemeentelijk niveau te verbeteren, moeten bewoners en bedrijven beter worden geïnformeerd over klimaatrisico's. Dat moet uiteindelijk leiden tot een maatschappij die weerbaarder is en dus tegen een stootje kan in tijden die daarom vragen.

Colofon

Samenvatting van het Advies Signaalgroep Deltaprogramma zoals verzonden aan de Deltacommissaris op 10 november 2022.

Het volledige advies is te vinden via:

<https://www.deltaprogramma.nl/documenten/publicaties/2022/11/10/adviesbrief-signaalgroep-2022>

Redactie en vormgeving

Erik Jan Harmens en Karin Keuning | Helder en Duidelijk

Fotografie

Mediatheek Rijksoverheid

Shutterstock

Maart 2023

De Signaalgroep Deltaprogramma is een groep wetenschappers die voor de deltacommissaris signalen verzamelt over nieuwe ontwikkelingen over klimaatverandering en aanverwante onderwerpen. Steeds vaker neemt ze ook belangrijke maatschappelijke en sociaaleconomische signalen mee in haar advies. Meer over wat de Signaalgroep doet, welke experts er deel van uitmaken, en de adviezen die de afgelopen jaren zijn gegeven, vind je door [hier](#) te klikken.

De deltacommissaris geeft leiding aan het Deltaprogramma. In dat programma werken verschillende overheden en organisaties samen aan het beschermen van Nederland tegen hoogwater en overstromingen, de zorg voor voldoende zoetwater, en het bijdragen aan een klimaatbestendige inrichting van ons land.
